

Bloeyendael bulletin

november 2017

Inspiratie

Op de knieën

Rivierkreeften in Bloeyendael

Het ene doen en het andere niet laten

Partir c'est mourir un peu

Snoeidag, ten strijde

Hesjes

Inspiratie

Hoewel de temperaturen soms nog zomers aandoen, maakt de natuur zich op voor haar winterslaap. Echter als je goed kijkt dan zijn de mossen nog lang niet zover, want die zijn pas midden in de winter op hun mooist. Meer hierover in dit bulletin.

In de afgelopen maanden is weer hard gewerkt in het park. Het maaien en het hooien was door de regen behoorlijk lastig, maar uiteindelijk is het met extra hulp gelukt. Vanwege het zeer groeizame weer hebben we als experiment een extra vrijwilligersdag georganiseerd voor het snoeien van bomen, struiken en vooral bramen langs de slootkanten en paden. Dit bleek een zeer geslaagd experiment dat we zeker gaan herhalen.

Al deze noeste arbeid zou niet kunnen zonder de fantastische lunch die Hilly Steins telkens voor ons verzorgt. En daarom in dit bulletin op veler verzoek een recept van een van haar heerlijke soepen!

Deze periode staat ook in het teken van de voorbereiding van het afscheid

van Theo de Ronde uit het Bestuur en van zijn rol als coördinator beheer. In dit bulletin staat een mooi en verrassend interview met Theo. Theo blijft uiteraard als imker en als vrijwilliger bij ons park betrokken. Daarnaast is en blijft hij met zijn enorme kennis en kunde een belangrijke adviseur en raadgever voor het bestuur bij het beheer van het park. Vanwege zijn lange staat van dienst in het Bestuur (inmiddels ruim 26 jaar!) en als "oervader" van het park organiseren we een afscheidsreceptie voor hem op 29 november. U bent van harte welkom.

Op het gebied van onze fauna kunt u in dit bulletin lezen over een experiment dat wordt uitgevoerd door twee studenten die op jacht zijn naar de Amerikaanse rivierkreeft, een ongewenste bezoeker van de Nederlandse wateren. Het goede nieuws is dat onze vogelaars onlangs de wespendif en groene specht (weer) hebben gespot.

We werken voortdurend aan goed beheer en gebruik van het park, voor nu en de toekomst. Ter inspiratie hebben we de bekende ecooloog Ger Londo uitgenodigd en gevraagd adviezen te delen over hoe we het park zouden kunnen verbeteren om de diversiteit van zowel de flora als fauna te verhogen.

Ik hoop u komende tijd weer te ontmoeten en dat we weer op u mogen rekenen als bezoeker, donateur en/of vrijwilliger van ons park.

Mirjam Steinbuch, voorzitter

REDACTIE

Jan Heijmans, Paul Brassé

FOTOGRAFIE

Tessa Brassé, Laurens van Leeuwen, Paul Brassé
en Jan Heijmans

VORMGEVING

KM Grafisch Werk, Utrecht

DRUK

All Print Group, Zaltbommel

Op de knieën

Het thema van onze laatste excursie dit jaar betreft de mossen: onooglijk groen waarvoor je op je knieën moet, maar dat bij 'nader inzien' bewondering oproept.

Dertien deelnemers melden zich op zondag 15 oktober in het paviljoen. Annemiek Meus en Susan Bol van het IVN in de Bilt beginnen hun presentatie met het schetsen van enkele grote lijnen in mossenland, zoals het onderscheid in bladmossen en levermossen. Nederland telt zo'n 400 soorten bladmossen en 100 soorten levermossen. Een bryoloog (mossendeskundige) in ons land kan dus even vooruit.

Ook zonder de falende beamer weten de dames ons met grote stappen door de complexe en uitgebreide mossenwereld te gidsen, en maken gelukkig slechts spaarzaam gebruik van de vele vreemde woorden die bij de beschrijving van deze planten worden gebruikt.

Tijd voor actie. Iedere deelnemer krijgt twee mossennamen en hun korte beschrijving op een briefje met de opdracht daar de betreffende mossensoort bij te gaan zoeken. Dank zij deze werkwijze zullen we op zijn minst een of twee soorten mossen onthouden.

Gewapend met loopjes begeven we ons in twee groepen het park in. Mossen kijken blijkt een spannende, gezonde en gezellige activiteit. Het begint met een speurtocht, en is er een soort gevonden, dan moet er gebukt en geplukt, of op de knieën. Gelukkig groeien sommige soorten op bomen. En tot slot moet worden overlegd wie de betreffende beschrijving in handen heeft. Is een mos verdroogd dan komen de flaconnetjes met water van pas. Even spuiten, en binnen luttele seconden toont de soort zich in volle pracht.

Onder onze loopjes verschijnen mossen met prachtige namen als parapluutjesmos, fijn laddermos, hangend klauwtjesmos, helm roestmos en links gedraaid knikmos. Wat is er eigenlijk gewoon aan gewone haarmuts, gewoon purpersteeltje of gewoon puntmos? Wie oog heeft voor detail komt ogen tekort.

Alles bij elkaar hebben we slechts een klein deel gevonden van de 63 soorten die in 2013 in het park zijn geteld. Maar we hebben al moeite om met onze lekenogen een tiental soorten uit elkaar te houden.

Paul Brassé

Rivierkreeften in Bloeyendael

Het is alweer zo'n tien jaar geleden, dat wij melding maakten van een grote opmars van een aantal soorten exotische rivierkreeften, vooral in het midden-westelijke deel van Nederland. In de Biltse Grift zijn toen ook enkele Rode Amerikaanse rivierkreeften aangetroffen. Verschillende keren zijn die ook wandelend in het park te zien geweest! Na 2007 zijn hiervan geen meldingen meer geweest. Tot augustus dit jaar Laurens van Leeuwen op het pad langs de Biltse Grift weer een wandelende kreeft heeft gefotografeerd. Het lag in de verwachting, dat na verloop van tijd de exoten zeker ook in de watergangen van Bloeyendael zouden doordringen. Om dit te onderzoeken waren al drie kleine kreeftbestendige fuien aangeschaft.

Een aantal weken geleden boden twee bewoners van "De Sterren" aan om te helpen de exotische kreeften in Bloeyendael te monitoren. Het zijn Jasper Zweistra, student biologie en Yaro Laenen die bezig is met biologisch onderzoek voor zijn PhD.

De monitoring is om praktische redenen beperkt tot de westelijke vijver en de waterlelievijver. In beide vijvers zijn al meerdere halfwas en volwassen kreeften aangetroffen. Meestal de Rode Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus clarkii*), maar voor het eerst zijn twee Gevlekte Amerikaanse rivierkreeften (*Orconectes limosus*) gevangen.

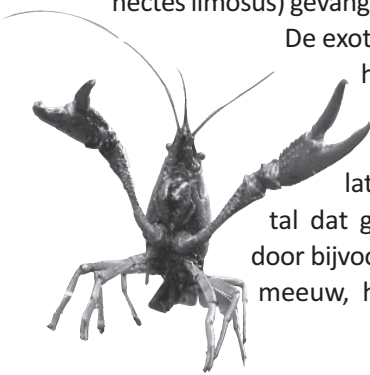
De exotische kreeften hebben weinig natuurlijke vijanden. Het relatief kleine aantal dat gegeten wordt door bijvoorbeeld fuut of meeuw, heeft door de

vele jongen die één volwassen wijfje jaarlijks voortbrengt, nauwelijks invloed op de populatiegrootte. Op meerdere plaatsen levert een conservatieve schatting aan kreeften al 20 kilo per hectare water op!

Rivierkreeften zijn alles-eters en eten allerlei waterdieren van klein tot groot, zoals watervlooien, vlokreeften, insectenlarven (bv. libellenlarven) en jonge vis. Komt er schaarste dan vreten zij de zachte waterplanten op, wat ook weer nadelig is voor de aquafauna. Volwassen dieren graven kuilen en gangen in de oever nabij de waterlijn, die kan afkalven en op termijn ernstig worden beschadigd. Deze kreeftengang gaat in Nederland voorlopig dan ook gestaag door met de bijbehorende schade.

Kijk ook op determineren.nederlandsesoorten.nl/rivierkreeften

Theo de Ronde

Het ene doen en het andere niet laten

Op zondag 15 oktober jl. kreeg het park Bloeyendael hoog bezoek. Op ons verzoek kwam dr. Ger Londo een ronde maken door het park. Het voltallige bestuur, aangevuld met Theo de Ronde, heeft met de heer Londo na de rondgang van gedachten gewisseld over de toekomst van het park Bloeyendael.

Eerst iets over Ger Londo: hij is een Nederlandse botanicus die voor diverse wetenschappelijke instituten botanisch onderzoek heeft verricht ten behoeve van natuurbeheer en natuurontwikkeling. Hij heeft vele wetenschappelijke en praktijkgerichte publicaties over de vegetatieontwikkeling van natuurgebieden en heem- of natuurtuinen op zijn naam staan.¹

De natuur, en dus ook Bloeyendael, is volgens Ger Londo, het meest gebaat bij een variatie aan gradiënten. Gradiënten zijn ruimtelijke overgangen in tuin en landschap, waarbij milieufactoren geleidelijk veranderen. Zo kan een grondsoort overgaan in een andere, bijv. van meer zandig naar meer kleiig. Maar ook overgan-

gen tussen zuurgraad, grondwaterhoeveelheid, voedselrijkdom en lichthoeveelheid zijn gradiënten. En door verschillen in maaibeheer, begrazing en betreding kunnen tenslotte ook gradiënten ontstaan. Samenvattend kun je zeggen dat de variatie in milieuomstandigheden de soortenrijkdom aan planten en dieren in een gebied bepaalt.²

Het is interessant om aan de hand van deze theorie over gradiënten te gaan nadenken over de toekomst van Bloeyendael. Aan een aantal zaken kan niets veranderd worden, bijv. de grondsoort of het waterpeil, maar andere zaken bieden wellicht wel kansen voor verbetering. Nu moet u niet denken dat er bulldozers het park in zullen gaan trekken; het zal zich wat meer subtiel en ongemerkt, in lijn met wat er al vele

jaren gebeurt, gaan ontwikkelen. 'Het ene doen en het andere niet laten', zegt dr. Londo. Als er concrete acties naar aanleiding van dit bezoek aan gaan komen, laten wij het u weten!

Ineke Blijleven

1 Bron: Wikipedia.

2 Bron: 'Gesprekken met Dr. Ger Londo', Stichting Oase.

Partir c'est mourir un peu

Hij is van “Wolk” streektaal voor Waalwijk. Theo de Ronde, mister Bloeyendaël, werd daar op 4 januari 1944 geboren. In augustus zwaaide hij, na bijna 27 jaar, af als coördinator park-beheer. Ik spreek hem in Bloeyendaël Binnen, zijn tweede thuis.

Veel mensen beschouwen jou als een wandelende encyclopedie. Hoe kom je aan al die kennis?

“Ik vind dat het wel meevalt. Als kind was ik al gefascineerd door de mussen in de tuin van ons huis aan de Winterdijk, waar mijn vader (hoef)smid was. Als driejarige zat ik tot ongenoegen van vader al aan de slootkant. Hij wilde geen schepnet voor me maken, omdat hij het te gevaarlijk vond. Toen heb ik een zinken was-emmer van mijn moeder uit het schuurtje gehaald en die gebruikt als een soort sleepnet. Ik had twee handen nodig om het lege gevaarte te tillen. Ik heb er mijn eerste stekelbaarsjes mee gevangen. Die gingen in een weckfles op de vensterbank. De volgende dag waren ze allemaal dood. Vader heeft me uitgelegd dat er te veel in zaten met te weinig zuurstof als gevolg en er moesten plantjes bij”.

Theo blijkt zijn basiskennis van de natuur grotendeels op eigen kracht vergaard te hebben. Als vijfjarige kwam hij langdurig in het ziekenhuis terecht. Een nierkwaal zorgde voor een maanden-

lang verblijf. “De verveling was het ergste. Er was geen enkele afleiding, geen speelgoed, niks. Ik heb mezelf toen lezen geleerd. Achteraf heb ik me afgevraagd hoe ik dat voor elkaar heb gekregen. Ik denk dat het komt doordat ik opa steeds dezelfde zinnen voor liet lezen, tot hij er kriegel van werd. Kennelijk heb ik dat of de een of andere manier opgeslagen. Ik verbaasde moeder met het voorlezen van stukjes uit de krant”.

Zijn ouders vonden hem lastig, hij was nieuwsgierig en wilde altijd alles weten. Fietsend met oom Waltherus leerde hij de bossen van de Loonse en Drunense duinen kennen. Theo gaf zijn ogen en oren goed de kost als hij de omgeving samen met zijn hond doorkruiste. Hij ontdekte de boeken van dr Portielje, Heimans en Jac. P. Thijsse.

Op de middelbare school in Waalwijk zag een enthousiaste leraar biologie een soortgenoot in hem. Hij vroeg Theo zorg te gaan dragen voor een van de twee schoolaquaria. Eerst het noordzee-aquarium, later kreeg hij ook nog het grote tropische aquarium van de school onder zijn hoede. Eenmaal per jaar werd het zeewater verversd, dat helemaal van Texel werd aangevoerd. Van de rector mocht hij de lijst met zeedieren en verse vis samenstellen. Theo glimt er nog bij.

Van dezelfde tijd dateren Theo's inte-

resse voor de bijen en de imkerij. Zijn le-
raar betrok hem bij het uitzetten van en-
kele bijenvolken en nam hem mee naar
zijn kasten. “Ik liep de eerste keer zeker
25 steken op, de volgende keer niet veel
minder. Maar er ontstond een passie
die nooit meer is overgegaan. Ik ben
door het bijengif aangestoken”.

Hoe kwam je in Utrecht terecht?

“Ik wilde biologie gaan studeren, maar
omdat er nog de militaire dienst wacht-
te, ben ik ter overbrugging een jaar gaan
werken. Als schrijver/chauffeur bij de ra-
ketafdeling van de artillerie was ik onder
meer in ‘t Harde gelegerd. Ze kenden mij
daar als “de soldaat met het boek”. Ik
maakte vaak wandelingen met een plan-
tengids onder de arm”.

Na het leger volgde de universiteit in
Utrecht. Hij voltooide zijn studie, inclu-

sief een scriptie over de fysiologie van
vleesvliegen, op het doctoraal examen
na. Doctorandus is hij dus niet gewor-
den. Theo ging het onderwijs in en be-
gon als leraar biologie op zijn oude
school in Waalwijk. In 1965 verkaste hij
naar Utrecht waar hij nog steeds tot te-
vredenheid, in “het Verdomhoekje” (bij
de Vleutenseweg) woont.

En welke weg leidde je naar Bloeyendaal?

“Ik heb nooit een volle baan geambieerd,
ik had het daar te druk voor, vooral met
de bijen. Aanvankelijk stonden de kasten
bij mijn ouders in Brabant. In de zomer
van 1979 ging ik op zoek naar een ge-
schikte plek in Utrecht. Dat viel nog niet
mee. Ik fietste door Utrecht Oost, waar ik
niet zo bekend was. Ineens besepte ik dat
ik verdwaald was, ik stond voor het ge-

bouw van de AMEV, verderop was de Biltsestraatweg. Er stond een bordje "Bloeyendael". Een mooie plek dacht ik nog. Een jaar later werd ik getipt dat er een imker gezocht werd bij Bloeyendael. Ik maakte kennis met groenopzichter Bosson, die mij daar graag wilde hebben, hij hoopte dat er met de imkerij ook enig toezicht in het park zou komen".

In 1990 verweerde de actiegroep Bloeyendael zich met succes tegen de snode plannen van de gemeente om Bloeyendael te gaan bebouwen. Het kostte Theo niet veel moeite om zich aan te sluiten toen hij gevraagd werd. Hij leverde vanuit zijn brede kennis van zaken de schriftelijke "munitie" waarmee de gemeentelijke plannen uiteindelijk van tafel gingen. Toen de strijd gestreden was, werd Theo gekozen in het bestuur van de Stichting Bloeyendael en werd hij coördinator parkbeheer. Zo begon een lange periode waarin werd samengewerkt met de gemeente om het park verder in ecologische zin te ontwikkelen. "Over het algemeen heb ik heel goed kunnen werken met de ambtenaren. We hebben vaak samen naar oplossingen gezocht. Maar ze hebben me ook leren kennen als iemand die niet zo gemakkelijk opzij gaat als hij denkt het gelijk aan zijn kant te hebben!" Om zijn kennis meer naar de praktijk te kunnen vertalen en daarmee een nog betere gesprekspartner te zijn voor de gemeente bezocht Theo als 48-jarige de Agrarische Hogeschool van de STOAS (in Den Bosch),

een opleiding die hij parttime volgde en met succes afrondde.

Terugkijkend op al die jaren, wat zie je als het hoogtepunt?

"Dat is ongetwijfeld de enorme inzet van al die vrijwilligers, mensen die mee willen helpen. Zonder hen zijn we nergens. Het is niet altijd gemakkelijk om de boodschap van het ecologisch beheer over te brengen. Ik moet dan blijven herhalen, bijvoorbeeld dat al die stokjes met roodwitte linten er moeten staan. En dat het gemaaid gras in zijn geheel moet worden verwijderd en niet alleen de bulk".

Wat doet het met je, dit afscheid van toch een beetje jouw kindje?

"Een beetje wennen, ik zag het natuurlijk al een paar jaar aankomen. Mijn gezondheid, dat wil zeggen vooral mijn rug, speelt me parten. De Fransen zeggen het zo mooi: *Partir c'est mourir un peu*. Zo voel ik dat ook wel. Ik ben blij dat we samen zoveel tot stand hebben gebracht. Het beheerplan van toen is nog steeds uitgangspunt voor de hedendaagse werkzaamheden. Ik hoop dat ik straks als ik aan "de andere kant ben" kan zien dat het goed blijft gaan. Voor het zover is zullen de vrijwilligers mij nog vaak zien, want ik blijf natuurlijk mijn imkerij houden en er zijn genoeg klusjes te doen.

Jan Heijmans

ROMIGE SPRUITJESSOEP MET LINZEN

Maaltijdsoep voor 2 tot 3 personen

(naar een recept van Loethe Olthuis)

Deze heerlijke soep werd vorig najaar bereid en geserveerd door Hilly Steins tijdens een van de lunches op een zaterdagse vrijwilligersdag.

- 100 g klein bruine of groene (Puy)linzen of 300 g linzen uit blik
- 500 g spruitjes, schoongemaakt, gehalveerd
- 1 l (half)volle melk
- ¼ eetlepel gedroogde tijm
- 1 teen knoflook, fijngehakt
- ½ blokje groentebouillon
- ½ tot 1 eetlepel gembersiroop
- 3 lente-uitjes of 10 sprietjes bieslook
- 4 eetlepels volle yoghurt
- zonnebloempitjes, geroosterd

Kook de linzen gaar in 20 tot 25 minuten en giet ze af. (Spoel bliklinzen af onder de kraan en laat ze in een zeef uitlekken).

Doe de spruitjes met melk, tijm, knoflook en bouillonblokjes in een pan, verhit tot tegen de kook aan en kook verder op laag vuur in ongeveer 10 minuten gaar. Roer regelmatig om aanzetten en overkoken te voorkomen.

Pureer de soep met een staafmixer glad en roer de linzen en de gembersiroop er door. Breng op smaak met zout en peper.

Schep de soep in warme kommen, voeg een lepel yoghurt toe en bestrooi met lente ui of bieslook en geroosterde zonnebloempitjes. Serveer er grof brood bij.

Ten strijde

Op zaterdag 21 oktober werd voor het eerst een snoeidag ingelast in de serie werkdagen. De natuur in het park doet voortdurend zijn best om alle kanten uit te groeien, en zonder snoeimes en –zaag overwoekeren de bramenstruiken de paden, en groeien de waterkanten dicht met elzen. Tijd voor maatregelen. Hoewel slecht weer voorspeld was, maar niet kwam, meldden zich

17 vrijwilligers die met mes en schaar (op stok) ten strijde trokken. Al snel groeiden de stapels takken en bramen, en werden bomen en waterkanten ontzet. Enkele dagen later zijn de stapels met paard en wagen opgehaald. De snoeidag zal standaard in het activiteitenprogramma worden opgenomen.

Hesjes

Sinds kort beschikken we over een 10-tal hesjes die gedragen kunnen worden tijdens het werk in het park buiten de werkdagen. Op het rugdeel van de groene hesjes prijkt in witte letters de naam Bloeyendael. Voor bezoekers van het park is niet altijd duidelijk wie daar de prullenbak leegt, met een kruiwagen loopt of een nestkast schoonmaakt.

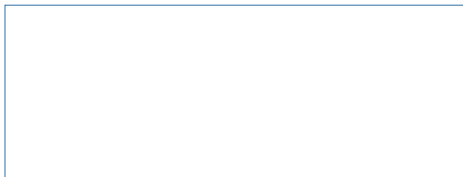
Het dragen van een hesje laat zien dat vrijwilligers aan het werk zijn om het park te onderhouden.

Afscheidsreceptie Theo

Na 27 jaar heeft Theo de Ronde afscheid genomen van het bestuur en van zijn functie als coördinator beheer.

Dat afscheid vieren we met een receptie op **woensdag 29 november** van **16.00 - 19.00 uur** in **Restaurant Griftpark 1**, gelegen aan de Blauwkapelseweg 36 in Utrecht.

U bent van harte welkom.

Stichting Bloeyendaal
Postbus 85017
3508 AA Utrecht

www.bloeyendaal.nl

NL74 INGB 0003 4466 50

Tel. 06 4500 5700